

AYASTEFANOS ANTLAŞMASI

**Osmanlı Devleti ile Rusya arasında
3 Mart 1878 tarihinde
Ayastefanos'ta (Yeşilköy)
yapılan antlaşma.**

1856 Paris Antlaşması'nın kendisiyle ilgili maddelerini değiştiren Londra Protokolü'nden (1871) sonra Osmanlı Devleti'ne karşı daha serbest bir siyaset takip eden Rusya, Balkanlar'daki Slavlar'ı tahrike başlayınca, 24 Temmuz 1875'te Hersek, 2 Mayıs 1876'da da Bulgar isyanları meydana geldi. Hiçbir ciddi sebebe dayanmayan bu isyanlar bilhassa Rusya'nın gayretleriyle devletler arası bir mesele haline getirildi ve Osmanlı Devleti'ne müdahale edebilmek için birer vasiya olarak kullanılmak istendi. Bu maksatla hazırlanan Berlin Memorandumu, ancak İngiltere'nin muhalefeti sayesinde hükümsüz kalabildi.

Bulgar isyanının bastırıldığını ve panslavizm siyasetinin tehlikeye düştüğünü gören Rusya, 1 Temmuz 1876'da Sırbistan'ı, 2 Temmuz'da da Karadağ'ı Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa sokmuş, fakat muharebeler Osmanlı ordularının kesin galibiyetiyle sonuçlanmıştı. Bu arada Paris Antlaşması'nın ilgili devletleri Balkan buhranını halletmek amacıyla 23 Aralık 1876 tarihinde başlayan İstanbul Konferansı'na katılmışlar ve bazı kararlar almışlarsa da bu kararlar, büyük ölçüde Rus temsilcisinin fikirleri olması ve Osmanlı Devleti'nin hükümlerlik haklarını ihlâl etmesi sebebiyle Bâbüali tarafından reddedilmişti. Böylece Osmanlı Devleti ortak bir Avrupa cephesi karşısında yalnız kalmış oluyordu. Zaten Rusya tek başına ve fiilî olarak hareket edebilmek için bir taraftan Osmanlı Devleti'ni yalnız bırakmaya çalışıyor, diğer taraftan kendisini Avrupa devletleri nazarında haklı gösterecek mazeretler arıyordu. Ruslar'ın Balkan siyasetini bilen Avusturya, 15 Ocak 1877 tarihinde Rusya ile imzaladığı Peşte Antlaşması'yla, büyük bir Slav devleti kurulmaması şartıyla Rusya'yı Balkanlar'da serbest bırakıyor, karşılığında Bosna ve Hersek'i alıyordu.

İstanbul Konferansı'na katılan devletler Osmanlı Devleti'ne karşı ortak bir siyaset takip edebilmek için Londra'da bir araya geldiler ve Bâbüali'ye tebliğ edilmiş üzere 31 Mart 1877 tarihinde bir protokol imzaladılar. Osmanlı Devleti kendisine tebliğ edilen bu şartları ağır

olarak savaşa girmek bahasına bir defa daha reddetti. Bunun üzerine Rusya, görünüşte hıristiyan tebaanın menfaatlerini korumak, gerçekte ise panslavizm siyasetini Osmanlı toprakları üzerinde uygulamak maksadıyla, 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etti (bk. DOKSANÜÇ HARBİ). Ayrıca Romanya, Sırbistan ve Karadağ da Rusya'nın yanında yer aldılar. Rusya'nın savaşa başlaması üzerine İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya ve İtalya tarafsız olduklarını bildirdiler. Bu arada İngiltere, kendi menfaatlerinin tehlikeye düşmesi halinde kayıtsız kalamayacağını belirterek donanmasını Çanakkale'ye gönderdi.

Rusya ile iki cepheli olarak başlayan muharebeler, Doğu Anadolu'da Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın, Balkanlar'da ise Gazi Osman Paşa'nın kahramanlıkları ile önceleri Osmanlı Devleti'nin lehinde bir gelişme göstermişse de bu durum uzun sürmedi. Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'deki üstünlüğü sebebiyle Ruslar kara muharebelerine önem verdiler ve doğuda Erzurum'a, batıda da İstanbul önlerine kadar geldiler. Durumun vehametini gören Bâbüali, muharebeleri durdurmak için Rusya'ya başvurdu ve 31 Ocak 1878 tarihinde Edirne Mütarekesi imzalandı. Bu mütarekeye göre Osmanlı kuvvetleri Küçük Çekmece-Terkos hattına kadar çekilecek, bu hattın 5 km. önüne Rus askerleri yerleşecek ve iki kuvvet arasında tarafsız bir bölge bulunacaktı.

Neticede, Osmanlı Devleti'ni Hariciye Nâzırı Safvet Paşa ile Berlin Sefiri Sâdullah Bey'in, Rusya'yı ise General İgnatıyef ile Nelidof'un temsil ettiği müzakereler Ayastefanos'ta başladı ve 3 Mart 1878 tarihinde antlaşma imzalandı. Tamamı yirmi dokuz madde olan antlaşmaya göre Osmanlı Devleti Romanya, Karadağ ve Sırbistan'ın bağımsızlıklarını kabul edecekti. Karadağ Adriyatik denizine kadar uzanacak, Sırbistan Niş'i alacaktı. Romanya Besarabya'yı Rusya'ya verecek, karşılığında Dobruca kendisinde kalacaktı. Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne bağlı özerk bir prenslik haline getirilecek ve sınırları Tuna'dan Ege denizine, Arnavutluk'tan Karadeniz'e kadar uzanacaktı. Bulgaristan prensi halk tarafından serbestçe seçilecek, Avrupa devletlerinin tasvibi ve Osmanlı Devleti'nin tasdiki ile tayin edilecekti. Ancak bu prens Avrupa devletlerinin hânedanlarına mensup bulunmayacaktı. Rusya ve Avusturya'nın kontrolünde olmak üzere

re Bosna ve Hersek'te, Rumeli'nin hıristiyanlarla meskûn bölgelerinde ve Doğu Anadolu'da Ermeniler'in bulunduğu yerlerde ıslahat yapılacaktı. Girit'te 1868 nizamnâmesi uygulanacak ve Osmanlı Devleti, savaş tazminatı olarak Rusya'ya 1.410.000.000 ruble verecekti. Ancak bu tazminatın büyük bir kısmına karşılık Rumeli'deki bazı yerler ile Kars, Ardahan, Batum ve Doğubayazıt'ı Rusya'ya bırakacaktı. Kalan 300.000.000 ruble ise para olarak ödenecekti. Rus askerleri, Bulgaristan hariç olmak üzere, antlaşmanın imzalanmasından üç ay sonra Rumeli'yi, altı ay sonra da Doğu Anadolu'yu boşaltacaktı. Osmanlı topraklarında yaşayan Rus tebaası savaştan önceki gibi ticaret yapabilecek ve Rus konsoloshaneleri onları resmen himaye edebilecekti.

Ayastefanos Antlaşması panslavizm siyasetinin bir zaferiydi. Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerinde bu derece nüfuz sahibi olması ve mevcut siyasi dengeyi tek taraflı olarak bozması, başta İngiltere olmak üzere diğer devletlerin muhalefetiyle karşılandı. Bu sebeple Ayastefanos Antlaşması'ndaki maddeler, 13 Haziran 1878 tarihinde toplanan Berlin Kongresi'nde yeniden ele alındı ve değiştirildi (bk. BERLİN ANTLAŞMASI).

BİBLİYOGRAFYA :

Muâhedât Mecmuası, İstanbul 1298, IV, 183-201; *Mir'ât-ı Hakikat* (Miroğlu), III, 569-697; Osman Nûri, *Abdülhamîd-i Sâni ve Devri Saltanatı*, İstanbul 1327, I, 347-358; İ. Halil Sedes, *1877-1878 Osmanlı-Rus ve Roman Savaşı*, İstanbul 1935; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, Ankara 1953, I, 387-400; Rifat Uçarol, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması*, İstanbul 1978, s. 21-23.

ALİ İHSAN GENÇER

AYASULUK

**Antik Efes'in
bulunduğu yerde kurulmuş olan ve
bugün Selçuk adını taşıyan
Ortaçağ'ların önemli bir dini ve
ticarî merkezi.**

□ TARİH. Küçük Menderes delta ovalasının güney doğusundaki bir tepenin yamaçlarında bulunmakta olup denizden 9 km. kadar içeridedir. Eskiçağ'ların meşhur Efes şehri de burada kurulmuştu ve o dönemde burası deniz kıyısında yer alıyordu. Fakat zamanla Küçük Menderes'in getirdiği alüvyonlarla sığ körfezin dolması sonucu şehir daha batıda şimdiki harabelerin bulunduğu yere taşın-